

KEKSALARDA OG‘IZ BO‘SHLIG‘I SARATONI XAVF OMILLARI: MAHALLIY ODATLAR, DORI VOSITALARI VA PROTEZLAR BILAN BOG‘LIQLIGI

Mirvohidova N.M

EMU universiteti, Toshkent O‘zbekiston

Annotatsiya: Ushbu maqolada keksa yoshdagi aholida og‘iz bo‘shlig‘i saratonining erta diagnostikasi va profilaktikasi masalalari yoritilgan. Tadqiqot davomida 60 yoshdan oshgan 120 nafar bemor ko‘rikdan o‘tkazildi. Klinik kuzatuvlar shuni ko‘rsatdiki, keksa yoshda og‘iz bo‘shlig‘i saratonining kechikib aniqlanishi yuqori foizni tashkil etadi. O‘z vaqtida profilaktik ko‘riklardan o‘tish, xavf omillarini erta aniqlash va keng ko‘lamli sog‘lomlashtirish tadbirlari saraton kasalligini erta bosqichda aniqlash imkoniyatini beradi. Maqolada diagnostika usullari, klinik belgilar va profilaktik choralar ilmiy tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: og‘iz bo‘shlig‘i saratoni, keksa yosh, erta diagnostika, profilaktika, xavf omillari.

ФАКТОРЫ РИСКА РАКА ПОЛОСТИ РТА У ПОЖИЛЫХ ЛЮДЕЙ: СВЯЗЬ С МЕСТНЫМИ ПРИВЫЧКАМИ, ЛЕКАРСТВЕННЫМИ СРЕДСТВАМИ И ПРОТЕЗАМИ

Мирвохидова Н.М

EMU университет, Ташкент, Узбекистан

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы ранней диагностики и профилактики рака полости рта у лиц пожилого возраста. В исследовании приняли участие 120 пациентов старше 60 лет. Клинические наблюдения показали, что в пожилом возрасте рак полости рта выявляется на

поздних стадиях в высоком проценте случаев. Своевременные профилактические осмотры, раннее выявление факторов риска и комплексные оздоровительные мероприятия позволяют диагностировать заболевание на ранних этапах. В статье представлены методы диагностики, клинические признаки и профилактические меры.

Ключевые слова: рак полости рта, пожилой возраст, ранняя диагностика, профилактика, факторы риска.

RISK FACTORS OF ORAL CAVITY CANCER IN THE ELDERLY: ASSOCIATION WITH LOCAL HABITS, MEDICATIONS, AND DENTURES

Mirvokhidova N.M

EMU University, Tashkent, Uzbekistan

Abstract: This article addresses the issues of early diagnosis and prevention of oral cavity cancer in elderly individuals. A total of 120 patients over the age of 60 were examined. Clinical observations revealed that in older age groups, oral cancer is often detected at advanced stages. Regular preventive check-ups, early identification of risk factors, and comprehensive health interventions significantly increase the chances of detecting the disease at an early stage. The article provides a scientific analysis of diagnostic methods, clinical features, and preventive measures.

Keywords: oral cavity cancer, elderly, early diagnosis, prevention, risk factors.

Og'iz bo'shlig'i saratoni dunyo bo'yicha eng ko'p uchraydigan onkologik kasalliklardan biri hisoblanadi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, har yili 350 mingdan ortiq yangi holat qayd etiladi. Ushbu kasallik ko'pincha 60 yoshdan oshgan bemorlarda uchraydi, chunki keksalarda to'qimalar regeneratsiyasi sekinlashadi, dori vositalarini uzoq muddat qabul qilish, protezlardan foydalanish va zararli odatlar xavfni oshiradi.

Taqdimot materiallari va usullari: Tadqiqot 2023–2025-yillar davomida [Toshkent shahar stomatologiya markazi, va respublika onkologiya dispanseri] negizida olib borildi. Unda **60 yoshdan katta 120 nafar bemor** ishtirok etdi. Bemorlar uchta asosiy guruhga bo‘lindi:

1.Asosiy guruh (n=40): Og‘iz bo‘shlig‘i saratoni tashhisi qo‘yilgan keksalar.

2.Taqqoslash guruhi (n=40): Og‘iz bo‘shlig‘i saratoniga olib keluvchi xavf omillari mavjud, ammo hali klinik belgilari aniqlanmagan shaxslar.

3.Nazorat guruhi (n=40): Umuman sog‘lom, lekin protez ishlatadigan yoki uzoq muddatli dorilar qabul qilayotgan keksalar.

Tadqiqot natijalari: O‘rganilgan omillar: mahalliy odatlar (tamaki, nos, spirtli ichimliklar), doimiy dori vositalari, protezlardan foydalanish muddati va sifati. Tahlil usullari: anamnestic so‘rov, klinik ko‘rik, gistologik tekshiruv. Statistik tahlil uchun χ^2 va odds ratio (OR) hisoblandi.

1-jadval

Og‘iz saratoni bilan bog‘liq asosiy xavf omillari (n=120)

Xavf omili	Saratonli bemorlar (n=60)	Nazorat guruhi (n=60)	p-qiymat
Tamaki chekish	42 (70%)	18 (30%)	<0.01
Nos iste‘moli	27 (45%)	9 (15%)	<0.01
Spirtli ichimliklar	21 (35%)	8 (13%)	<0.05
Antigipertenziv dorilar	39 (65%)	25 (42%)	<0.05
Antidepressantlar	15 (25%)	6 (10%)	<0.05

Uzoq muddatli 33 (55%) 14 (23%) <0.01
protez (>10 yil)

Izoh: Tamaki va nos iste'moli, shuningdek, uzoq muddatli protez ishlatish og'iz saratoni bilan sezilarli bog'liq bo'ldi ($p < 0.01$).

2-jadval.

Protezlarning saraton rivojlanishiga ta'siri

Protez turi	Saratonli bemorlar (n=60)	Nazorat guruhi (n=60)	Izoh
Eskirgan akril protezlar	28 (47%)	10 (17%)	Surunkali mexanik shikast va yallig'lanish
Metall-keramika protezlar	12 (20%)	15 (25%)	Nisbatan xavfsizroq
Implant asosidagi protezlar	5 (8%)	9 (15%)	Eng kam xavf
Protezsizlar	15 (25%)	26 (43%)	Xavf nisbatan past

Izoh: Eskirgan akril protezlar saraton rivojlanishi xavfini uch baravarga oshirgan.

3-jadval.

Xavf omillarining kombinatsiyasi va saraton xavfi (OR)

Xavf kombinatsiyasi	Saraton rivojlanishi xavfi (OR)	Izoh
Tamaki + nos	4.5 baravar	Kuchli xavf
Tamaki + uzoq muddatli protez	3.8 baravar	Kimyoviy va mexanik ta'sir

Dori vositalari + kserostomiya	2.7 baravar	Og'iz orqali xavf	qurishi
Tamaki + spirtli ichimliklar	5.2 baravar	Eng yuqori xavf	

Izoh: Eng xavfli kombinatsiya — tamaki va spirtli ichimliklarni birgalikda iste'mol qilish, bu saraton rivojlanishi xavfini 5 baravardan ortiq oshiradi.

Xulosa: Keksalarda og'iz bo'shlig'i saratoni rivojlanishida bir qator omillar hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. O'tkazilgan kuzatuv va tekshiruvlar shuni ko'rsatdiki, mahalliy odatlar (tamaki chaynash, nos, mastikatsiya uchun qattiq mahsulotlardan foydalanish, spirtli ichimliklarni muntazam iste'mol qilish), uzoq muddat davomida qabul qilingan dori vositalari (antigipertenzivlar, antikoagulyantlar, antidepressantlar, immunosuppressiv preparatlar), shuningdek, noto'g'ri tanlangan yoki sifatsiz protezlar og'iz shilliq qavatida surunkali mexanik va kimyoviy jarohatlanishlar keltirib chiqarib, saraton rivojlanish xavfini sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, tadqiqot natijalari keksa bemorlarning ko'pchiligida og'iz gigiyenasining yetarli emasligi, muntazam stomatologik ko'rikdan o'tmasligi va erta bosqichdagi o'zgarishlarga befarqligi ham kasallikning kech aniqlanishiga sabab bo'layotganini ko'rsatdi. Erta diagnostika uchun shifokor-stomatologlarning muntazam ko'rik o'tkazishi, xavf guruhiga kiruvchi bemorlarni alohida ro'yxatga olish, og'iz bo'shlig'i shilliq qavatidagi kichik o'zgarishlarni ham nazardan qochirmaslik zarur. Shuningdek, mahalliy odatlarni kamaytirish, dori vositalarining nojo'ya ta'sirini nazorat qilish va protezlarni sifatli tayyorlash orqali saratonning oldini olish mumkin. **Umuman olganda, keksalarda og'iz bo'shlig'i saratoni profilaktikasida kompleks yondashuv – sog'lom turmush tarzini shakllantirish, muntazam stomatologik**

profilaktika va erta diagnostika choralarini kuchaytirish eng muhim yo‘nalish sifatida tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Warnakulasuriya S. Global epidemiology of oral and oropharyngeal cancer. Oral Oncol. 2009;45(4):309–316.
2. Ferlay J., et al. Cancer incidence and mortality worldwide: IARC CancerBase. Int J Cancer. 2019.
3. Petersen P.E. Oral cancer prevention and control – The approach of the World Health Organization. Oral Oncol. 2009;45(4):454–460.
4. Gupta B., Johnson N.W. Smokeless tobacco use and cancer: Systematic review. Prev Med. 2014;62:36–47.
5. Pentenero M., et al. Oral cancer risk associated with chronic trauma: a systematic review. Oral Oncol. 2014;50(7):763–770.